UNIVERSITY OF COPENHAGEN

Københavns Universitet

NeighbourWoods - Med skoven som nabo

Konijnendijk, Cecil Cornelis; Schipperijn, Jasper Jan; Petersen, Karen Sejr; Tvedt, Tilde

Publication date:
2004

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Konijnendijk, C. C., Schipperijn, J. J., Petersen, K. S., & Tvedt, T. (2004). *NeighbourWoods - Med skoven som nabo*. Forskningscentret for Skov & Landskab. Hæfter

Download date: 17. nov.. 2026

NeighbourWoods

Med skoven som nabo

Kolofon

Titel	NeighbourWoods – Med skoven som nabo
Udgiver	Center for Skov, Landskab og Planlægning • KVL Rolighedsvej 23 1958 Frederiksberg Tlf: 3528 1500 E-post: SL@kvl.dk www.SL.kvl.dk
Redaktører	Cecil Konijnendijk, Jasper Schipperijn, Karen Sejr & Tilde Tvedt
Bidrag fra	Ulrika Åkerlund, Daniele Cuizzi, Rik De Vreese, Allan Gunnarsson, Roland Gustavsson, Diana Iskreva, Helena Mellqvist, Kirsi Mäkinen, Jens Balsby Nielsen, Ib Asger Olsen, Andreas Ottitisch, Lena Palenius, Karen Sejr, Jo Ryan, Dan Rydberg, Fabio Salbitano, Harri Silvennoinen, Alan Simson, Liisa Tyrväinen, Ann Van Herzele, Lodewijk Wiegersma
Illustrationer	Anders Bramme 4; Griet Buyse 13, 21, 32h; Tim Christophersen 5ø; Allan Gunnarsson 29øv; Roland Gustavsson 15, 18, 20, 29n; Kirsi Mäkinen 26; Jens Balsby Nielsen 17n; Lena Palenius 31, 32v; Fabio Salbitano 5, 9; Jasper Schipperijn 12, 17ø, 28, 30, 34, 35; Alan Simson 6, 8, 14, 16; Ann Van Herzele 11, 19v, 29øh; Ulrika Åkerlund 19h
Forsidefoto	Gert S. Laursen/Biofoto
Layout & dtp	Jette Alsing Larsen
Tryk	Kandrups Bogtrykkeri, 2100 København Ø
ISBN	87-7903-178-1
Bestilling	Se www.SL.kvl.dk eller skriv til SL@kvl.dk

NORDISK MILJØMÆRKNING
541 385
TRYKSAG

Projektet er støttet af Europa Kommissionens 5. Rammeprogram: »Quality of Life and Management of Living Resources« (kontraktnummer QLK5-CT-2001-00165) samt af Friluftsrådet.

Indhold

- Hvad er NeighbourWoods? 4
- Udvikling af naboskove 6
- Strategier og visioner 8
- Design 14
- Forvaltning og drift 18
- Videngrundlag 22
- Brugerinddragelse 28
- Få mere at vide 34

Hvad er NeighbourWoods?

Naboskove er skove, der ligger lige i nærheden af byen – her i Helsingborg i Sverige.

Mange funktioner

På dansk kan NeighbourWood bedst oversættes til naboskov, der er en skov med mange funktioner. Folk sætter stor pris på skoven. Undersøgelser fra hele Europa viser, at skoven er et af de mest populære steder til friluftsliv, og at skovene i eller tæt på byerne bruges mest.

Størstedelen af Europas befolkning bor i byerne, og de bynære skove er med til at give byboerne naturoplevelser og dermed give os et forhold til naturen og dens processer. Skoven er et pusterum, et sted, hvor man kan få ro og slappe af og dyrke friluftslivet. Desuden ved vi, at ophold i skoven eller i andre grønne områder har positiv indflydelse på både den fysiske og psykiske sundhed. Grønne områder er også med til at forbedre klimaet i byen, reducerer luftforureningen og beskytte grundvandet.

Bynære skove og andre grønne områder står højt på byboernes liste over værdifulde områder i byen, og mange har et stort kendskab til netop deres lokale grønne område. Den lokale park eller naturområdet i nærheden af boligen spiller en central rolle, da der er en tendens til at bruge de nærmeste arealer mest. Større og mere naturprægede områder spiller dog også en vigtig rolle i kraft af deres størrelse og dermed mulighederne for andre slags friluftsoplevelser.

I Helsinki, Finland, ønskede beboerne f.eks., at der skulle være store rekreative arealer med mulighed for at komme tæt på naturen i nærheden af deres boliger. Når de skulle angive, hvilke slags landskaber de foretrak, blev de mest populære landskaber beskrevet som smukke landskaber med stor naturvariation. Yndlingsstederne blev beskrevet med ord som

NeighbourWoods – et koncept

NEIGHBOURwoods er en integreret del af et boligkvarter eller en bydel i store og små byer.

Neighb**OUR**woods er en del af lokalsamfundet – de lokale er med i planlægningen, udviklingen og forvaltningen af skovene.

Neighbour**WOODS** kan have forskellige størrelser, udtryk, former og indhold lige fra den lille skov, hvor man lufter hunden, til et stort, naturpræget skovlandskab.

Naboskove er populære til rekreation.

fred og ro, *skovstemning* og *naturpræget*. Besøgende i den skovagtige park Chico Mendes Park i Firenze, Italien, gav på samme måde udtryk for, at det var stilheden, det grønne og dyrelivet, der var de vigtigste grunde til at besøge parken.

Lige i nærheden

En naboskov er et skovareal tæt på boligen, der giver en række oplevelser og muligheder for lokalsamfundet. En rigtig naboskov er en integreret del af lokalsamfundet.

Byboerne er ofte meget bevidste om fordelene ved at have skov lige i nærheden. En undersøgelse i Terzolle Valley ved Firenze i Italien viste, at lokalbefolkningen og de besøgende var meget opmærksomme på skovens betydning for f.eks. vandkredsløbet og kulturhistorien i lokalområdet. De bynære skove bliver både brugt af folk alene og sammen med andre. F.eks. var 89 % af de besøgende i Chico Mendes Park i Firenze flere sammen.

Små og store skove

Naboskove kan være mindre skove i selve byen, der bliver brugt dagligt, eller større, sammenhængende naturområder i nærheden af byen, bestående af både skov og andre landskabstyper. Eksempler på det sidste er Terzolle Valley i Italien og de engelske *Community Forests*, hvor det er intentionen, at skoven skal dække omkring 30 % af det samlede areal.

Naboskove fungerer både som bybefolkningens daglige friareal og som udflugtsmål. Skovene kan have meget forskellige historiske udgangspunkter. Det kan f.eks. være en af tidligere tiders kongelige jagtskove eller skove, der er etableret som resultat af en strategi for skovrejsning.

Det bakkede landskab i Terzolle Valley – en naboskov i nærheden af Fienze.

Udvikling af naboskove

Lokal forankring afgørende
En rigtig naboskov ligger umiddelbart i nærheden af boligen, dækker først og fremmest lokale behov og er en integreret del af lokalsamfundet. Naboskove er ikke kun arealer, der traditionelt defineres som skov, men kan variere fra små stykker skov inde i byen til større landskaber med flere skove i nærheden af byen.

Langt fra alle skove i eller nær byen fungerer som et tilbud til lokalbefolkningen. Det kan f.eks. skyldes dårlige adgangsforhold, forhindringer i form af store trafikanlæg eller mangel på stier i skoven. Skovene kan være svære at nå uden bil, hvis der ikke er trafiksikre cykelstier og/eller mulighed for at komme frem med offentlige transportmidler.

Gode adgangsforhold er vigtige.

Det er også et problem, hvis skoven ikke opfattes som en del at lokalsamfundet, f.eks. hvis beboerne ikke involveres i beslutninger, der vedrører forvaltningen af området.

Hvis lokalsamfundet oplever, at det er *de andre*, der bestemmer, vil der ikke opstå nogen følelse af ejerskab og særligt tilhørsforhold til skoven. Arealet vil blive brugt mindre, og skoven vil få mindre social betydning for lokalsamfundet. F.eks. vurderede lokalbefolkningen i Telford, England, at de lokale skove godt kunne være en gene. Nogle af beboerne syntes, at skovene havde negativ indflydelse på deres ejendomme og ødelagde udsigten.

Når skoven opleves som en anonym grøn mur med en dårlig eller utidssvarende forvaltning, kan den ikke imødekomme lokalsamfundets ønsker.

Skovenes potentiale udnyttes heller ikke, hvis intentionerne bag forvaltningen er uklare, og hvis skoven ikke opfattes som en del af byens samlede grønne ressource. Ofte er det flere kommunale afdelinger og andre organisationer, der har ansvaret for de forskellige elementer, som tilsammen udgør byens grønne struktur. Nogle steder kan ansvaret for en enkelt skov eller et naturområde endda være fordelt ud på flere ejere eller forvaltere.

Arbejdsredskaber

Formålet med dette hæfte er at bidrage til etableringen af flere naboskove, hvor sociale aspekter tages med i både planlægning, udformning og forvaltning. Et EU-projekt har vurderet og udviklet en række metoder, der kan hjælpe planlæggere, formgivere og forvaltere med at udbrede naboskovs-idéen. Målgruppen er derfor ikke kun skovmyndigheder og andre fagfolk, men i høj grad også brugerne.

Forskerne identificerede en række velfungerende metoder og afprøvede dem på naboskove i hele Europa. Der var både tale om eksisterende skove og skovrejsningsprojekter, og skovene havde alle størrelser fra bynære landskaber til små skove i boligområder.

Arbejdsredskaberne kan opdeles i fem grupper:

- Strategi: Hvordan laver man en politik eller vision for etablering og forvaltning af naboskove?
- Design: Hvordan udformer man en ny naboskov eller omdanner en eksisterende skov til at kunne dække mange forskellige lokale behov?
- Forvaltning: Hvordan føres strategiske og formgivningsmæssige intentioner ud i livet i den daglig drift?
- Videngrundlag: Hvordan afdækker man de væsentlige landskabelige forudsætninger og lokalbefolkningens behov?
- Brugerinddragelse: Hvordan involveres de forskellige grupper af brugere i den strategiske planlægning, udformningen og måske oven i købet i driften af en naboskov?

Område	Kendetegn	Hovedemne
Helsinki, Finland	Eksisterende kommunale natur- og skovområder i byen	Afdække adgangsforhold og brug af skove i boligområder. Bruge geografiske informationssystemer (GIS) og spørgeskemaer til at kortlægge grønne områders sociale værdier
Øresundsregionen: Danmark og Sverige	En række forskellige skove omkring København og Malmø	Forbedre kommunikationen mellem bl.a. brugere, forvaltere og andre fagfolk. Udvikle en samlet strategi for forvaltning af planer og visioner
Gent, Belgium	Etablering af nye skov- og naturarealer i nærheden af byen	Inddrage brugere i planlægning og etablering af ny skov. Fastlægge adgang og tilgængelighed til grønne områder nu og i fremtiden
Telford New Town, Storb	Grøn struktur i byen, bl.a. bestående af nyetableret skov	Tilføre nyt liv til en eksisterende skov ved at indarbejde brugernes ønsker og behov. Skabe overblik over de eksisterende skoves muligheder og værdier
Stara Zagora, Bulgarien	Kommunal, skovpræget bypark	Skabe en vision med bred opbakning for udvikling og forvaltning af skoven. Bruge basisinformationer fra GIS til at udvikle forvaltning og planlægning
Firenze, Italien	Nyetableret og gammel skov i udkanten af byen	Inddrage brugerne og deres ønsker i udviklingen af en plejeplan. Bruge GIS til at kortlægge områdets karakteristiske træk

Oversigt over de seks undersøgelsesområder i NeighbourWoods-projektet.

Strategier og visioner

Behov for visioner

En by er dynamisk. Der bliver hele tiden taget strategiske beslutninger om byudvikling, infrastruktur, sociale og økonomiske processer, arealomdannelser osv.

Naboskovene er i samme situation som grønne områder i det hele taget. I den strategiske byplanlægning er der en tendens til at behandle disse arealer som et »blødt« emne. Men hvis skovene kun betragtes som et grønt drys og ikke som en værdifuld ressource, har de ikke mange muligheder for at overleve i den strategiske byplanlægning. Naboskove skal være en naturlig del af både de sociale, økonomiske og miljømæssige strategier. De skal på den lokalpolitiske dagsorden og indtænkes i alle dele af arealanvendelsen.

Desværre er det ret få europæiske byer, der har udviklet helhedsorienterede strategier for de bynære skove. Den langsigtede dynamiske og udviklingsmæssige tænkning mangler, og der har i højere grad været fokus på plejeplaner og den daglige drift. Spørgsmål som: Hvad vil vi med vores parker, skove og naturområder i byen på længere sigt? Og hvordan kan vi bevare og udvikle disse områder i samarbejde med brugerne og andre interessenter i lokalsamfundet? – har ikke været prioriteret særligt højt, hverken i den politiske eller strategiske planlægning.

Bred opbakning

Strategier og visioner fastlægger langsigtede mål og giver et overblik over de aktiviteter og ressourcer, der skal til for at nå målene. En strategi er normalt et formelt dokument med bred opbakning fra både myndigheder og beboere. Strategien skal både styre retningen og fungere som en fælles forståelsesramme for de involverede aktører. Derfor er det afgørende at inddrage alle lokale parter.

Terzolle Valley ved Firenze er et eksempel på bred opbakning til en vision. I alt 95 % af de adspurgte støttede, at området skulle have status som særligt bevaringsværdigt. Der var både tale om lokale beboere og andre besøgende.

Lokalt og regionalt niveau

Visioner for en naboskov kan udarbejdes på flere niveauer. I Ayazmo Park i Stara Zagora i Bulgarien gælder visionen f.eks. kun en enkelt lokal skov. Men visionerne kan også udarbejdes på kommunalt eller regionalt niveau eller måske endda som en landsdækkende plan.

Visionen for Terzolle Valley ved Firenze er et eksempel på en regional vision, der har medført, at arealet har fået status som et beskyttet naturområde. Skovene er sammen med landbrugslandskabet et vigtigt bynært rekreativt område. Visionen spiller

En vision for en naboskov omfatter en samlet plan for arealanvendelsen. Udsigt over Firenze, Italien.

Hvem skal involveres i udviklingen af visionen?

- Forvalterne: Vigtigt at inddrage dem, der står for den daglig drift, f.eks. kommunens park- eller naturafdeling. Desuden bør man også inddrage andre relevante afdelinger, typisk dem der arbejder med veje, økonomi og sociale forhold
- Politikerne: Skal sikre visionen politisk tyngde
- Eksperterne: Forskere og andre eksperter kan bidrage med objektive informationer, der kan danne grundlag for beslutninger
- Connoisseurs eller lokale ildsjæle: F.eks. medlemmer af borgergrupper eller naturbeskyttelsesforeninger, der ikke er professionelt involverede, men har et vigtigt lokalkendskab
- Nærmiljøet: Brugerne eller de kommende brugere – børn og unge, ældre, dagplejemødre, etniske minoriteter, der alle har deres særlige ønsker og måder at bruge arealerne på
- Pressen: Vigtigt led i kommunikationen både under udarbejdelsen af og lanceringen af en vision

desuden sammen med Firenzes byplan, hvor forbedring af bymiljøet er et af indsatsområderne.

Danmarks skovrejsningspolitik er et eksempel på en national vision, hvor et af målene er at fordoble skovarealet inden for 80-100 år. Skove i eller i nærheden af byerne er højt prioriteret, fordi skovenes betydning for f.eks. friluftsliv og grundvandsbeskyttelse spiller en afgørende rolle. Skovrejsningsområder tæt på byen har gode chancer for økonomisk støtte fra staten i form at tilskud til skovrejsning.

På kommunalt niveau skal naboskove betragtes som en del af byens grønne struktur og integreres i lokale landskabsplaner.

Samspillet mellem de overordnede nationale politikker og det kommunale niveau går i Danmark via amterne, der udpeger egnede skovrejsningsområder. Amternes rolle i denne sammenhæng er dog tidsbegrænset på grund af strukturreformen, hvor planen er at nedlægge amterne og lave større kommuner.

Visioner bør både omfatte eksisterende naboskove og etableringen af nye. Da den belgiske regering og de regionale myndigheder besluttede, at der skulle rejses en ny skov ved byen Gent, var det første spørgsmål, hvor skoven skulle placeres. Der blev gennemført en omfattende undersøgelse, der inkluderede brugen af analysemetoden: Multicriteria analysis (MCA).

Undersøgelsen har sammenholdt den eksisterende arealanvendelse med andre interesser gennem lokalisering og udvikling af den nye skov.

Myndigheder og private aktører

Kommunen, amtet og den statslige skovmyndighed er selvskrevne til at deltage i udviklingen af visioner for en naboskov, men en række private aktører skal også med. Interesseforeninger som f.eks. Danmarks Naturfredningsforening og forskellige friluftsorganisationer er selvskrevne. Også landmænd og andre lodsejere bør involveres, ligesom lokale erhvervsfolk, vandværker og forskellige firmaer kan være med til at rejse penge og dermed støtte til udvikling af en naboskov.

Rammeaftalen – en aftale om at etablere otte nye bynære skove på godt 2.600 ha er et godt eksempel på en samlet og overordnet vision for en hel region.
Kilde: Rasmussen, T, 2003: Speciale ved KVL, Sektion for Landskab.

I Danmark er der f.eks. indgået en aftale mellem Miljøministeriet (Skov- og Naturstyrelsen), Københavns Kommune og Københavns Energi. Aftalen går ud på at plante otte nye skove i hovedstadsregionen med et samlet areal på 2.600 ha. Skovene skal først og fremmest beskytte grundvandet og dermed drikkevandet og skal etableres i samarbejde med de kommuner, hvor skovene er placeret. En afgørende faktor for dette initiativ er, at Københavns Energi finansierer købet af arealerne, enten af private lodsejere eller de involverede kommuner.

To parallelle forløb

Visionen for en naboskov udarbejdes i flere trin. Først og fremmest beskrives opgaven kort, og de vigtigste spørgsmål og problemer opridses. Herefter formuleres nogle fælles mål og handlingsplaner, der beskriver, hvordan målene nås, inden for hvilken tidshorisont, og hvordan opgaverne fordeles mellem de involverede.

Det har vist sig at være en god idé med to parallelle forløb: Den formelle indledningsvise skitsering i kommunen (og/eller med andre myndigheder) og det offentlige forløb med inddragelse af brugerne. De to forløb skal løbende spille sammen for at sikre, at alle faktorer er overvejet og indarbejdet bedst muligt i den endelige vision. Processen skal være formelt godkendt og have bred opbakning fra de forskellige interessenter.

Udviklingen af visionen for en naboskov foregår i to parallelle forløb: Den mere formelle planlægningsproces og brugerinddragelsen – her et eksempel på en visionsproces fra Stara Zagora, Bulgarien.

Brugerne har forskellige opfattelser af naboskoven alt efter alder, køn m.m. Helsinki, Finland.

Den meget populære natur- og skovprægede park Ayazmo Park i byen Stara Zagora i Bulgarien har ikke haft nogen overordnet vision for forvaltningen i nyere tid – til trods for dens popularitet. Derfor gik man i gang med at formulere en vision, der involverede kommunen (det formelle forløb) og brugerne (i en parallel proces). En gruppe med repræsentanter fra kommunens parkafdeling og en lokal miljøorganisation fungerede som bindeled mellem de to forløb. Desuden blev resultaterne af brugerinddragelsen bl.a. integreret i det formelle forløb ved hjælp af offentlige workshops.

Den offentlige del af processen bestod af en række arrangementer, f.eks. guidede ture i parken, et ungdomsforum, interviews med besøgende og workshops. Her blev visionsprocessen præsenteret, og kommunen indsamlede folks ønsker og idéer til udvikling af parken. Se også kapitlet om brugerinddragelse, hvor processen er beskrevet nærmere.

Forløbet i Stara Zagora viste, at der er brug for forskellige typer aktiviteter for at nå ud til så mange grupper af brugere som muligt. Desuden er det vigtigt at finde ud af, hvem interessenterne er, og hvordan de skal inddrages. Anderledes titler på arrangementerne – f.eks. *Kom og diskutér fremtiden for Dyrehaven* – og en god annoncering i pressen havde også afgørende betydning.

Den formelle del af forløbet indebar en række tænkedage, hvor eksperter og forvaltere fra kommunens forskellige afdelinger diskuterede parkens status og de potentielle udviklingsmuligheder. Her blev resultaterne fra den offentlige del af forløbet også præsenteret. Efter hver tænkedag byggede den fælles gruppe videre på visionen trin for trin.

Den færdige vision blev både præsenteret ved en pressekonference, hvor borgmesteren og andre politikere deltog, og på en udstilling. Udstillingen dokumenterede resultaterne af den offentlige del af processen, bl.a. i form af børnenes tegninger og historier om parken.

Stikord til en god vision

Erfaringerne fra Stara Zagora viser, at en god vision for en naboskov skal indeholde disse elementer:

- Introduktion: En kort historisk beskrivelse, baggrundsviden om f.eks. størrelse og hovedelementer og en beskrivelse af bynære skoves rolle og karakteristika.
- Visionsprocessen: Beskrivelse af de forskellige faser i udviklingen af visionen og de involverede interessenter.

- Overordnede rammer for visionen, f.eks. overordnede målsætninger og en beskrivelse af sammenhængen mellem de fire hovedelementer – se nedenfor. For hver del skal der være oplysninger om ressourcer, udviklingsretning, opgaver og konkrete aktiviteter.

- Del 1: Kvaliteter og funktioner: Stedets fysiske kvaliteter (også set fra brugernes synspunkt) og bevarelse og udvikling af disse kvaliteter.
- Del 2: Sociale relationer. Aktørerne (f.eks. kommunen og borgerne) og mulighederne for samarbejde.
- Del 3: Viden og færdigheder. Beskrivelse af, hvilke færdigheder og hvilken viden, der er hos de involverede aktører.
- Del 4: Brugen af kompetencerne: Hvordan udnyttes kompetencerne bedst muligt til at fastholde og udvikle områdets kvaliteter, skaffe ressourcer og opmærksomhed.
- Prioritering af udviklingsretning, opgaver og aktiviteter.

Det er en fordel, hvis visionerne er klart formuleret, og modellen er enkel og let at forstå for alle interessenter. Det gælder f.eks. visionen for *Den grønne ring* rundt om Roskilde, der er velkendt både blandt politikere og borgere, bl.a. i kraft af den letopfattelige overskrift.

I Gent i Belgien har man bevidst brugt den lokale begivenhed »Gentse Feesten« (årlige byfester) som afsæt for at få opmærksomhed om en ny naboskov.

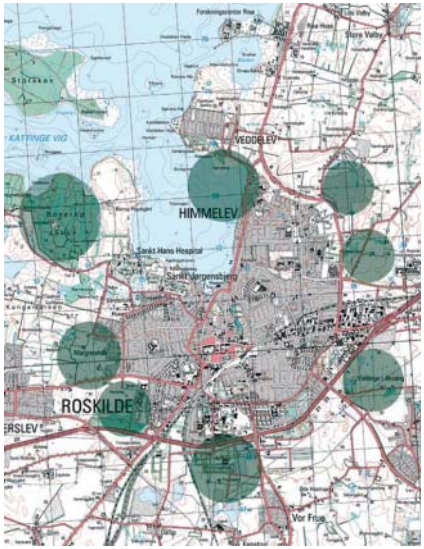

Roskildes grønne ring er et enkelt og letforståeligt koncept – en grøn vision, der har vundet genklang hos såvel borgere som politikere i Roskilde.
Kilde: Rasmussen, T, 2003: Speciale ved KVL, Sektion for Landskab.

Design

I Telford, England, er skoven planlagt som en integreret del af byen.

Placering i landskabet

Når man har besluttet sig for at etablere en naboskov og har fundet et egnet sted, begynder det egentlige arbejde. Den nye skov kan kun blive til en rigtig naboskov, der bruges af mange mennesker og opfylder mange formål, hvis den har de rigtige egenskaber. Det er her landskabsarkitekten og andre, der arbejder med design og udformning af skoven, kommer ind i billedet.

Første punkt er at overveje skovens placering i landskabet, da skovrejsning ikke altid er en fordel for landskabsbilledet. Det er vigtigt at tage hensyn til landskabets karaktertræk, f.eks. særligt gode udsigter, åbne områder, der bør bevares, kulturhistoriske værdier og værdifulde levesteder for dyr og planter. Skoven skal også placeres sådan, at de kommende brugere har let adgang. Disse faktorer er en forudsætning for den fremtidige brug og øger muligheden for, at de lokale beboere føler et ejerskab til skoven.

Funktioner

Næste skridt er at afklare, hvilke funktioner skoven skal have, og hvordan disse tilgodeses bedst muligt gennem udformningen og den senere drift. En naboskov adskiller sig fra andre typer skove, og det stiller særlige krav til udformningen. Rekreation er det vigtigste formål. Derfor er det vigtigt at gøre sig klart, hvilke typer friluftsliv skoven skal danne ramme om, da aktiviteterne hver især har deres særlige krav til udformning, faciliteter osv.

Centrale emner i designprocessen:

- Kombinationen af forskellige landskabselementer: skov, åbne arealer, vand osv.
- Skovens afgrænsning og indre struktur
- Træarter, planteafstand, plantestørrelse mv.
- Veje, stier og faciliteter, f.eks. til friluftsaktiviteter
- Designets betydning for oplevelsesmulighederne

Undersøgelser viser, at folk har forskellige ønsker til forskellige typer skove og ret varierede forstillinger om, hvordan en skov skal se ud. Det er vigtig viden, der giver landskabsarkitekter og andre designere mulighed for at lege med skovtyperne og på den måde dække så mange behov som muligt.

Friluftsliv og faciliteter

Etableringen af rekreative faciliteter er et centralt emne i udformningen af bynære skove. Brugernes ønsker og meninger skal overvejes nøje og indarbejdes i planen. En spørgeundersøgelse blandt brugere af parken Chico Mendes i Firenze viste f.eks., at kun 18 % mente, at der var nok

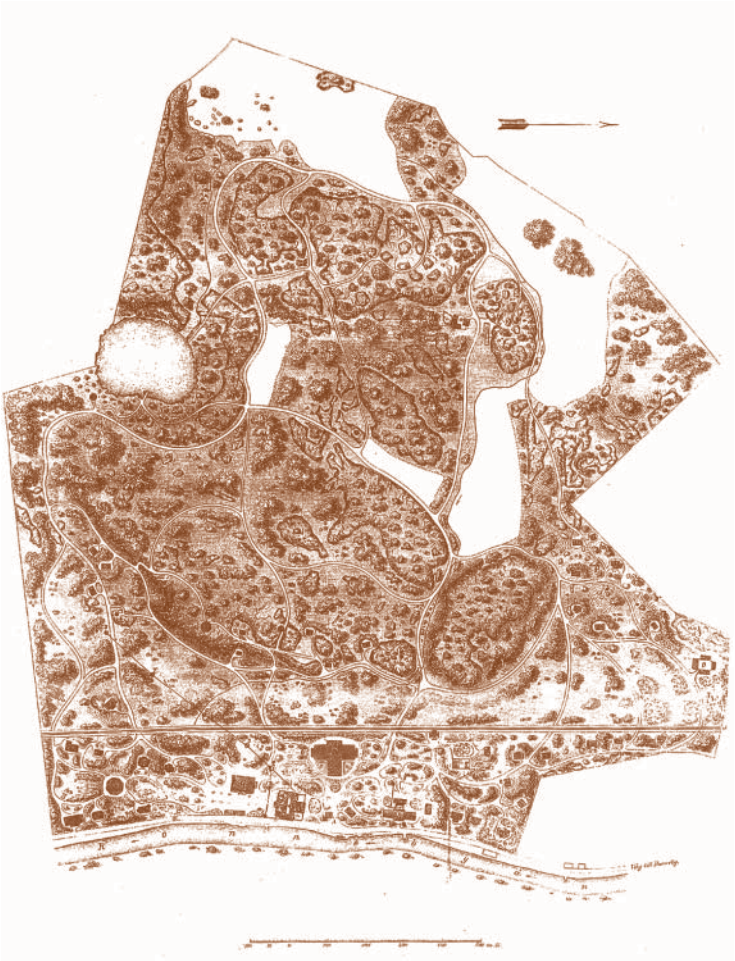

Udformningen af naboskove sigter mod at skabe indbydende og varierede landskaber. Her den oprindelige plan for Ronneby Brunn Park i Sverige, tegnet af Henry August Flindt i 1873.

Amsterdamse Bos i Holland er et godt eksempel på en naboskov med varierede beplantninger, åbne arealer og vand.

faciliteter til sociale og rekreative aktiviteter. De ønskede bl.a. flere kiosker og udskænkningssteder, legepladser og faciliteter til forskellige slags spil. Mange naboskove er blevet sociale mødesteder, hvor man ikke kun kommer for at nyde naturen, men også for at være sammen med andre.

Typen af udstyr og faciliteter har stor betydning for, hvordan de besøgende oplever skoven, og ned gennem Europa er der stor forskel på, hvad man kan placere i en skov, og hvordan det skal se ud. I Telford har man f.eks. erfaret, at menneskeskabt udstyr generelt opleves som et fremmedelement, der forringer naturoplevelsen.

Generelt værdsætter brugerne en varieret skov. Skoven skal ikke være et stort, sammenhængende massiv, men snarere en mosaik af skov, åbne områder og vand.

Amsterdamse Bos i Holland har netop de kvaliteter med en blanding af tæt beplantning, åbne græsarealer og søer. Skoven er mere end 60 år gammel, men er stadig populær blandt byboerne og et yndet udflugtsmål.

Behov for retningslinjer

Udformningen af naboskove stiller særlige krav, og derfor efterspørger de involverede ofte nogle retningslinjer at gå efter. F.eks. har nogle af distrikterne i Statsskovvæsnet udarbejdet en uformel manual for bynær skovrejsning. Emnerne er bl.a. tekniske krav til etableringen af den nye skov, brugerinddragelse og artssammensætning. Æstetiske og formgivningsmæssige overvejelser er sjældent med i retningslinjerne. Der bør altid udarbejdes en landskabsanalyse, der kan klarlægge de landskabelige værdier i det område, hvor skoven skal etableres.

Omdannelse af skove

Der kan også være behov for at justere udformningen af eksisterende naboskove. Måske lever skoven ikke længere op til kravene, fordi beboersammensætningen og de lokale behov har ændret sig. Eller måske har driften ikke været i stand til at udvikle skoven i overensstemmelse med beboernes forventninger og de oprindelige mål.

Telford, England, er en såkaldt *New Town* bygget i 1960'erne. En stærk grøn struktur er en vigtig del af den overordnede plan for byen. Byen var kendt som en decideret skovby, men da træerne var vokset til, havde beboernes ønsker ændret sig. De oplevede skovene som uigennemtrængelige grønne mure, og nogle steder virkede det som om, der ikke rigtigt længere var nogen, der tog sig driften. Derfor fremstod skovene ret anonyme, og nogle

af beboerne oplevede det endda som utrygt at færdes der. En undersøgelse viste, at mange syntes, at skovene manglede vedligeholdelse. På den anden side satte folk også stor pris på, at der var mange grønne områder i deres omgivelser. Paradoksalt nok viste det sig, at de mest værdsatte steder også var de steder, hvor nogle beboere følte sig utrygge.

I sådanne tilfælde er det nødvendigt at udarbejde en revideret plan for skoven i tæt samarbejde med beboerne. Måske er det nødvendigt at åbne skoven, så den fremstår mere tilgængelig og mindre utryg. Stierne skal måske forbedres eller flyttes, så skovoplevelsen varierer alt efter, hvor i skoven man færdes. Der kan også være behov for at gøre forvaltningen mere synlig. Forvalterne skal måske være til stede i skoven oftere, og driftsaktiviterne skal være mere synlige. Ikke alle skove har de samme krav til udformningen, og derfor bør der udarbejdes lokale planer for de enkelte skove. Desuden er det vigtigt, at udformningen af en skov ikke betragtes som en éngangsopgave. Det er også en løbende proces, hvor der hele tiden er en vekselvirkning mellem udformning og drift.

Ændrede behov kan betyde, at det er nødvendigt at gentænke udformningen af en naboskov. Det har bl.a. været tilfældet i Chico Mendes Park i Firenze, Italien.

Uventede indslag, en lysning med en grusflade, træbroer, sten og træer kan være med til at forøge den oplevelsesmæssige værdi. Her den japanske have i Ronneby Brunn Park, tegnet af Sven-Ingvar Andersson i 1987 i forbindelse med renovering af parken.

Forvaltning og drift

Forvaltningen skal omsætte visionerne for naboskoven til virkelighed.

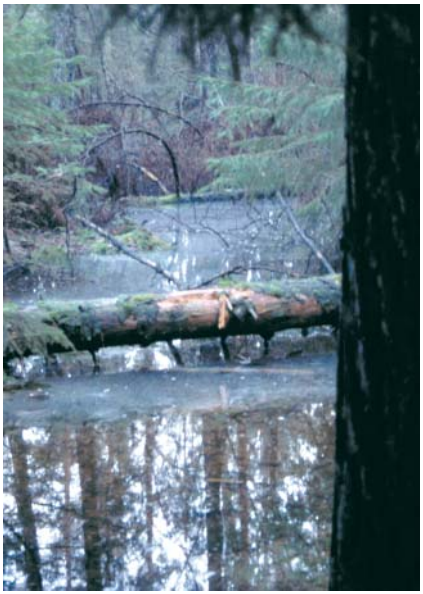

Forstfolk – og mange andre

Forvaltningen skal være med til at bevare og udvikle naboskoven, så skoven både nu og i fremtiden kan imødekomme de lokale behov. Forvaltningen inkluderer også et tæt samarbejde med de lokale beboere og er et vigtigt bindeled mellem skoven og lokalsamfundet.

Skovene har meget forskellige størrelser, udtryk og funktioner, og derfor må både forstfolk og andre fagfolk involveres i forvaltningen. Det gælder bl.a. parkforvalterere, landskabsarkitekter og økologer. Når disse fagfolk mødes, er det almindeligt, at der opstår sproglige problemer, fordi man er vant til at bruge hver sit fagsprog. Derfor er det vigtigt at etablere en fælles referenceramme, og at arbejdsmetoderne er klare for alle.

Da der skulle udarbejdes en ny driftsplan for skovområdet Ronneby Brunn i Sverige, involverede man en række faggrupper. En gruppe forstfolk, økologer og landskabsarkitekter holdt nogle af deres møder ude i skoven for at få en bedre forståelse af hinandens sprog og referencerammer og dermed forbedre kommunikationen.

De tværfaglige diskussioner kan hjælpes på vej ved at finde eksempler på landskaber, der ligner det, man gerne vil frem til. Disse landskaber kan fungere som referenceramme, som fagfolkene kan besøge og studere. Metoden kan både bruges til at afdække skovens aktuelle tilstand og i planlægningen af den fremtidige drift. Da man skulle etablere en ny skov i den belgiske by Gent, brugte man f.eks. nyetablerede engelske Community Forests og den hollandske Randstad som reference.

Det kan også være befordrende for diskussionerne og samarbejdet mellem fagfolkene at involvere de kommende forvaltere af skovene, f.eks. skovbrugsstuderende eller landskabsarkitektstuderende. Metoden blev brugt i den meget besøgte Skrylle skov øst for Malmø, hvor skovbrugs-, landskabsarkitekt- og landskabsingeniørstuderende blev inviteret til at udarbejde et forslag til den fremtidige drift af skoven. Idéerne blev præsenteret for de forstfolk, som stod for den daglige drift af skoven, der skulle reetableres efter et voldsomt stormfald. Dialogen førte til en bedre forståelse for skovens mange værdier og potentialer, ikke mindst de kulturelle og sociale. Af mindst lige så stor betydning var den forståelse, der opstod mellem studerende og eksperter med meget forskellige baggrund.

Lokale eksperter

Parkafdelingen og det lokale skovdistrikt er centrale aktører, men lokale beboere med særlig viden kan også give afgøren-

Interviews med lokale beboere med en særlig viden (connoisseurs) kan få vigtige informationer frem, der kan bruges i forvaltningen af skoven.

de bidrag til diskussionerne af driften. Disse lokale eksperter eller connoisseurs har en meget stor viden om deres skov, ofte med udgangspunkt i en interesse for et bestemt emne, f.eks. fugleliv, svampe, sommerfugle, lokalhistorie, ridning eller orienteringsløb. I mange tilfælde er der tale om ledere af lokale organisationer, f.eks. Danmarks Naturfredningsforening eller rideklubben. De lokale eksperter kombinerer et tæt tilhørsforhold til skoven med en stor viden om og fornemmelse for landskabet – set ud fra deres særlige interesse. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på, om de er repræsentative for lokalsamfundet.

Der er ingen tvivl om, at man kan forbedre forvaltningen af de bynære skove ved at inddrage disse lokale eksperter. Deres kendskab til f.eks. en sjælden svamp, fuglelivet eller lokalhistorien kan hjælpe forvalterne til bedst muligt at bevare eller fremme særlige værdier i skoven. Det kan tage tid at finde de helt rigtige mennesker til f.eks. at være med til at udarbejde en driftsplan for en ny skov. Ofte kan det være en god idé simpelthen at bruge mund-til-mund metoden: De lokale eksperter kender som regel andre med relevant viden.

I Ronneby Brunn inddrog man lokale eksperter med meget forskellig baggrund i diskussionerne af den fremtidige drift af arealet. Desuden blev der arrangeret gåture i skoven sammen med de forskere, der også var involveret i processen. På turene blev de lokale eksperter bedt om at udpege deres særlige sted i skoven, som senere blev afmærket på et kort. Det resulterede i et kort, der både indeholdt traditionelle oplysninger om skovens tilstand og stinet, men også viste steder af særlig historisk interesse og de bedste steder til f.eks. orienteringsløb og ridning.

Inddragelsen af lokale eksperter er vigtig, men ikke altid en let proces. De er i stor udstrækning frivillige, og deres tid er begrænset. Derfor er det afgørende at give dem en meningsfuld rolle og gøre det klart, hvilken indflydelse de kan få på den fremtidige forvaltning. Er deres rolle at rådgive de lokale skovforvaltere? Eller kan de rent faktisk være med til at formu-

Studerende i skovbrug eller landskabsarkitektur kan være med til at udarbejde driftsplaner og forvaltningsstrategier – til glæde for både forvaltere og studerende.

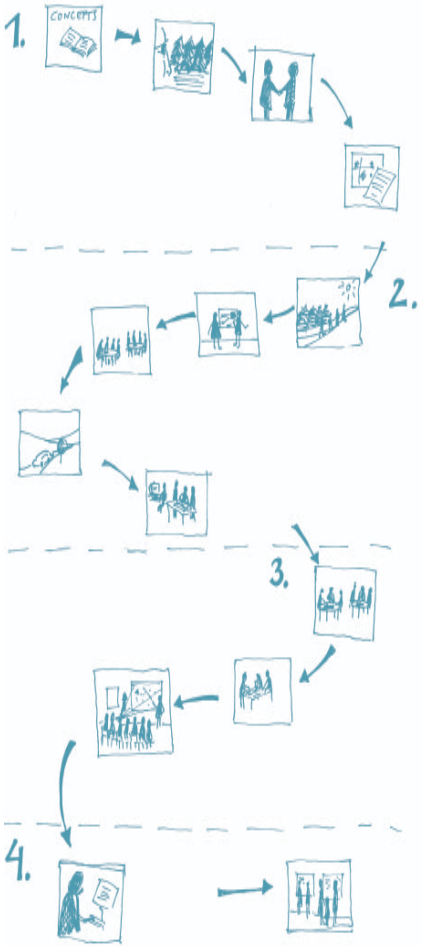

Også i en naboskov skal der fældes træer for at fastholde skovens kvaliteter – det er ikke alle brugere klar over.

lere målsætninger for forvaltningen af skoven sammen med de overordnet ansvarlige?

Sammen med brugerne

Erfaringer viser, at der kan være mange fordele ved at inddrage brugerne i forskellige opgaver i forvaltningen af skoven. Herved får de mulighed for medindflydelse, mere information og et bedre overblik over, hvad driftsinitiativer kan betyde for den daglige brug. For forvalteren af skoven kan resultatet være et bedre forhold til brugerne.

Man kan ikke definere offentligheden eller brugerne som en entydig størrelse, og forskellige grupper skal håndteres på hver deres måde. Lokal eksperter, der repræsenterer forskellige typer viden, og interesseorganisationerne er allerede nævnt, men herudover er der en stor gruppe af uorganiserede brugere, det også vil være relevant at inddrage. Det kan f.eks. dreje sig om børn, unge, ældre og etniske minoriteter.

Mange børn har ikke adgang til skov og naturoplevelser i bymiljøet. Deres kendskab til naturens processer og værdier kan ofte ligge på et meget lille sted. Ved aktivt at involvere børn i forskellige aldre i driften af en naboskov, kan man skabe en stærkere tilknytning til og forståelse for naturen. Børnene kan få et mere ansvarligt forhold til miljøet.

Filborna-skoven ved Helsingborg er et godt eksempel på involveringen af børn i forvaltningen af naboskove. Her havde

Brugerne kan også inddrages i forvaltningen – her er det plantning af træer i Gent i Belgien.

man et projekt, hvor skolebørn fik ansvaret for at udføre forskellige driftsopgaver. Projektet beskrives nærmere i afsnittet om brugerinddragelse.

Spørgsmålet er, om offentligheden i al almindelighed er interesseret i at blive inddraget i forvaltningen af skoven? Det er ikke altid tilfældet, og interessen varierer. F.eks. var det kun en tredjedel af de besøgende i Chico Mendes Park i Firenze, der var interesseret i at deltage i forvaltningen af skoven. Da de blev spurgt om, hvilke typer opgaver de kunne tænke sig at deltage i, handlede det om at tage sig af de vilde dyr, vejlede og guide børnegrupper og organisere særlige arrangementer. Der var kun få, der var interesserede i at være med til at plante træer og blomster, beskære træer og indsamle affald.

Nogle bynære skove rundt om i Europa har lavet særlige forvaltningsaftaler mellem myndighederne og grupper af brugere. I Chico Mendes-parken har en lokal forening ansvaret for og tilsynet med en del af området. Især en gruppe ældre i foreningen står for en række daglige opgaver i skoven. Tilsyn og drift ville sandsynligvis have haft et noget mindre omfang uden denne aftale, da et af kommunens mål var at reducere driftsomkostningerne.

I England er det ret almindeligt, at ikke-statslige organisationer er involveret i driften af naboskove. F.eks. står organisationen *The Woodland Trust*, der er en privat fond, bag forvaltningen og driften af mange skove.

I Telford forvalter den private og lokale fond *Severn Gorge Contryside Trust* nogle attraktive og populære områder i den sydlige del af byen til stor glæde for brugerne.

Ikke kun træer

Driften af naboskove handler om andet og mere end at plante og fælde træer. I Ronneby i Sverige har man lavet en slags integreret driftsplan, som også fokuserer på driftsinitiativer, der kan understøtte skovens mange sociale og kulturelle værdier. En forvaltning, der integrerer både sociale, kulturelle, økologiske, miljømæssige og økonomiske aspekter, kræver en omfattende videnbase.

Traditionel skovdrift fokuserer på skovens grænser, bevoksninger, træarts- og aldersfordeling. Men når det gælder naboskove skal videnbasen suppleres med oplysninger om f.eks. den rekreative brug, kulturhistoriske elementer, biodiversitet og de mest besøgte steder i skoven. Oplysningerne kan f.eks. indsamles ved hjælp af ressourcepersoner i lokalsamfundet og detaljerede kort.

Videngrundlag

Typer af viden der bør inddrages i den strategiske planlægning, udformningen og forvaltningen af naboskove

- Basisinformationer om placering, afgrænsning, størrelse, struktur, arealanvendelse mv.
- Miljø og økologi: Flora og fauna, særlige levesteder mv.
- Socialt og kulturelt: Brugernes referencerammer, den rekreative brug, kulturhistoriske værdier mv.
- Planlægning og forvaltning: Overordnede strategier og politikker, lovgivningsmæssige rammer, driftserfaringer, økonomi mv.

Hvad er der brug for?

Planlægning, udformning og forvaltning af naboskove er en kompleks opgave. Skovene er af vidt forskellig størrelse og form, ligger i eller tæt på byen og skal imødekomme mange forskellige lokale ønsker. En god videnbase er derfor forudsætningen for, at planlæggere, landskabsarkitekter, forvaltere m.fl. kan tage de rigtige beslutninger.

På bar bund

Hvor skal man begynde, hvis man stort set er på bar bund med viden? Eksemplet fra Ayazmo Park i Stara Zagora, Bulgarien, viser, at der næsten altid vil være én eller anden form for relevante oplysninger, men at problemet ofte er at få informationerne kædet sammen, og at få dem præsenteret på en forståelig og indbydende måde.

I Stara Zagora startede forskerne med at samle basisoplysninger om parken i en simpel database. Der blev udarbejdet en liste til registrering af oplysninger om arealanvendelse, veje og stier, søer, træarter og særlige karakteristika. Disse oplysninger blev brugt til at udarbejde et detaljeret digitalt kort. Kortet dannede grundlag for et geografisk informationssystem (GIS), der skal understøtte beslutninger om planlægning og forvaltning. I Telford var GIS-kortet f.eks. med til at skabe overblik over fordelingen af grønne elementer i de enkelte kvarterer i byen.

Ofte kniber det med oplysninger om den overordnede strategiske planlægning, forvaltning og lovgivningsmæssige rammer. Naboskove bør ses som en del af den samlede byplanlægning, en grøn strategi eller parkpolitik og ikke som løsrevne grønne elementer, hvor regulativer, planer og politiske mål behandles særskilt. Der bør udarbejdes strategier, som indgår i den information, planlæggerne og forvalterne handler ud fra.

Ideelt set bør oplysninger om økonomi og andre ressourcer også indgå i det samlede materiale, så man kan sammenligne med f.eks. de forskellige elementer i skoven, deres kendetegn og hvilke driftstiltag der er behov for. Oplysninger om hvad det f.eks. koster at vedligeholde bestemte rekreative faciliteter? Eller opgørelser over hvilke ressourcer der er til rådighed til at omdanne en bevoksning af nåletræer til en blandet skov?

Naturgrundlaget

Næste skridt er at kortlægge naturgrundlaget. De lokale eksperter og den lokale afdeling af Danmarks Naturfredningsforening er her en vigtig ressource. De fugleinteresserede har f.eks. et detaljeret overblik over, hvilke fuglearter der findes i

et bestemt område, og hvor de yngler. I Terzolle Valley ved Firenze udarbejdede man et kort over skovtyper, baseret på et eksisterende klassifikationssystem. Luftfotos blev kombineret med en registrering i marken. De digitale oplysninger blev suppleret med konkrete oplysninger til brug i driften, f.eks. sårbarheden i forhold til skovbrande.

De temakort, der var udarbejdet til de professionelle planlæggere og forvaltere, viste sig også at være et godt værktøj i kommunikationen med brugerne. I Telford, England, har man foretaget en botanisk registrering, som vil blive opdateret hvert andet år. Det giver et øjebliksbillede af naturen i de enkelte områder og gør det muligt at kæde oplysninger om dyreliv og levesteder sammen med basisoplysninger om skoven, kulturhistorisk viden osv. med henblik på den fremtidige drift.

Beboernes top 5 over de mest populære aktiviteter i skoven i Telford, England.

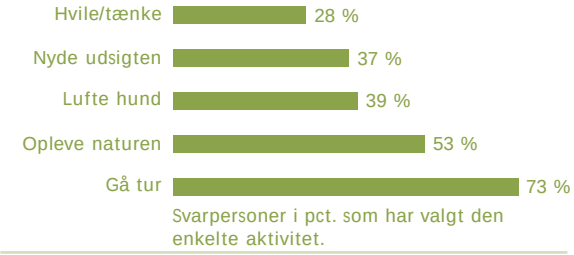

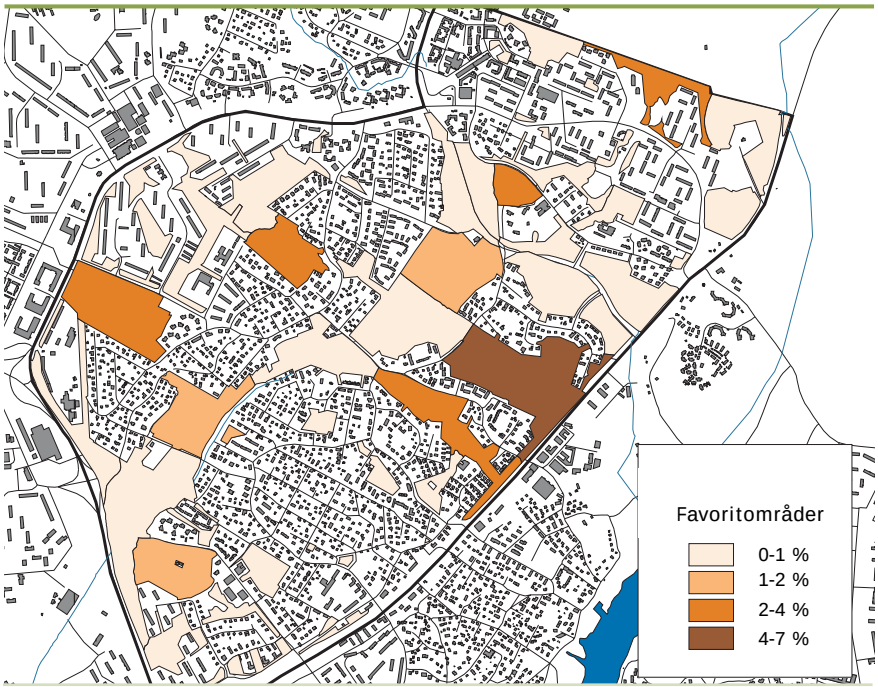

Folks favoritområder i det østlige Helsinki. Tallene viser, hvor mange af de svarende, der valgte de enkelte områder.

Erfaringerne med temakort og GIS viser, at det er en god måde at indsamle oplysninger på og skabe overblik over forskellige emner. Processen kan dog være både tidsmæssigt og teknisk krævende og er ikke umiddelbart forståelig for alle aktører. Desuden er der risiko for at forenkle for meget, fordi GIS-systemet kun dækker udvalgte aspekter. Trods det er GIS et vigtigt redskab i forhold til at lave ændringer, f.eks. i skovens omfang, karakter, artssammensætning osv. Forudsætningen er, at oplysningerne løbende opdateres.

Sociale værdier

De sociale og kulturelle værdier er en vigtig del af beslutningsgrundlaget. Eller rettere: de burde være det, men desværre findes der sjældent detaljerede oplysninger om f.eks. den rekreative brug og stedets kulturelle betydning. Én ting er at have en fornemmelse af, hvordan folk bruger skoven – men hvad er det præcist, brugerne ser og gør? Har de forslag til forbedringer? Og hvad med dem, der ikke bruger skoven: Hvorfor har de ikke glæde af området?

Der er flere eksempler på naboskove, hvor de socio-kulturelle undersøgelser har været det første skridt på vejen til at få afdækket brugen af skoven og ønskerne til den. I Telford har man f.eks. brugt en spørgeskemaundersøgelse til at identificere de meste populære skove, hovedattraktioner og barrierer for brugen af skovene.

En spørgeundersøgelse er et godt redskab til at identificere behov, ønsker og eventuelle problemer blandt beboerne i lokalområdet. Resultaterne er som oftest meget konkrete og troværdig. Desuden er spørgeskemaundersøgelser et fleksibelt arbejdsredskab, der ret let kan tilpasses til forskellige situationer. Det kan dog være ret dyrt og tidskrævende at gennemføre undersøgelserne, og de giver et begrænset samspil mellem eksperter, forvaltere og brugere. Derudover kræver udarbejdelse af skemaerne og databehandlingen hjælp fra eksperter.

I boligområdet Woodside i Telford lavede man en spørgeundersøgelse blandt beboerne, der både blev spurgt om deres brug af arealerne, ønsker og forslag til forbedringer. Spørgeskemaet indeholdt forskellige typer spørgsmål, hvoraf nogle gav mulighed for at give mere kvalitative svar.

Hvad mener brugerne?

En spørgeundersøgelse indfanger ikke nødvendigvis alle relevante oplysninger

Huskeliste til spørgeskemaundersøgelser om skovens sociale værdier

- Både eksperter og de vigtigste interessenter inddrages i udarbejdelsen af spørgeskemaet, sådan at man er sikker på at komme rundt om alle de vigtigste emner
- Arrangementer som f.eks. Skovens dag kan med fordel bruges til at uddele spørgeskemaer. Erfaringen viser, at mange flere svarer, når de personligt har fået et skema i hånden
- Spørgeskemaet må ikke være for langt. Sproget skal passe til målgruppen, og skemaet skal være let at læse. Spørgsmålene skal være præcise og dække alle centrale emner
- Det er en god idé at teste spørgeskemaet på en mindre gruppe brugere først
- En høj svarprocent er vigtig for undersøgelsens værdi. Muligheden for at vinde en præmie kan være med til at øge antallet af svarende
- Uddelingen af skemaet skal følges op med en henvendelse på telefon eller pr. brev
- Deltagerne skal informeres om undersøgelsens formål og hvad resultaterne skal bruges til

om de socio-kulturelle forhold. Det skyldes dels den lidt usmidige form et spørgeskema nu engang har, dels at der normalt ikke er nogen personlig kontakt mellem spørgeren og den, der svarer. Hvis man vil have et mere dybtgående billede af brugernes ønsker, er man nødt til at bruge andre metoder, f.eks. interviews og fokusgrupper. I Telford gav et spørgsmål om folks ønsker til træarter og skovtyper f.eks. ikke noget brugbart svar. Derfor arrangerede man en workshop for brugerne, hvor der blev vist fotos af forskellige slags skove. Deltagerne kunne så kommentere og give billederne karakterer alt efter, hvor attraktive de var. Ud fra det kunne forskerne identificere deltagernes præferencer.

I Chico Mendes parken i Firenze ville man gerne have et bedre billede af folks forventninger til skove og naturområder.

Beboernes ønsker til forbedringer i skoven i Telford, England.

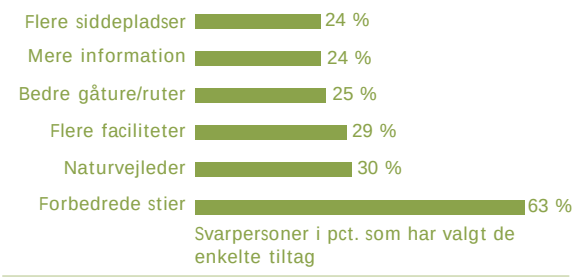

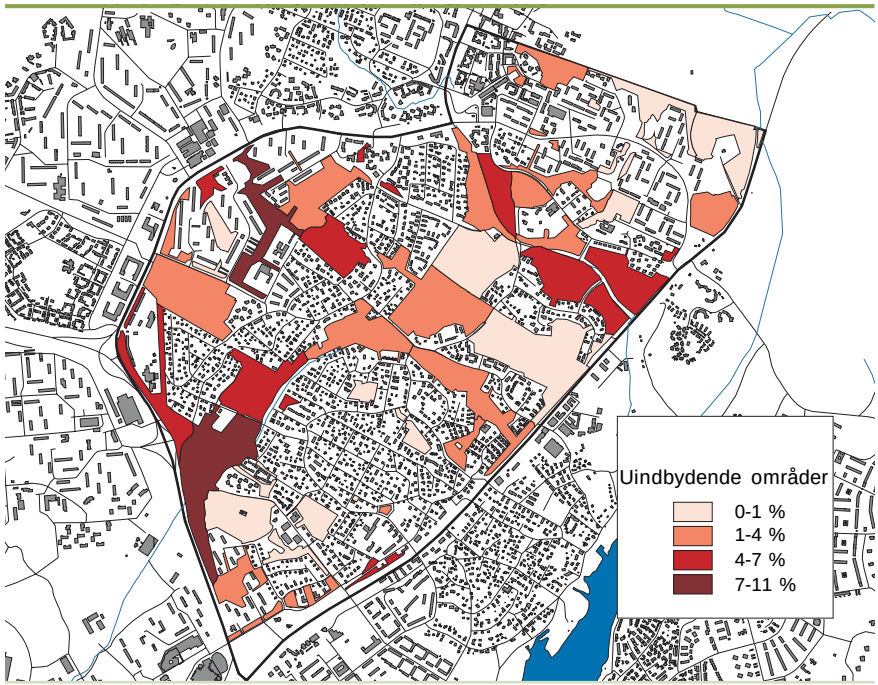

En kortlægning af sociale værdier kan også vise, hvilke områder der ikke rummer de kvaliteter, der skal til, for at man kan tale om en naboskov. Her et eksempel fra Helsinki, Finland, hvor deltagerne skulle svare på, hvilke områder de fandt uindbydende. Tallene viser, hvor mange af de svarende, der pegede på de enkelte områder.

Derfor gennemførte man både en spørgeundersøgelse og interviews med brugere og lokale eksperter. Undersøgelsen havde nærmest karakter af en kundetilfredshedsanalyse. Rammen om de personlige interviews var dels meget besøgte steder i området, dels en populær rute, der passerede disse steder. På de udvalgte steder og langs ruten blev deltagerne bedt om at give karakterer til det, de så. Metoden gav mange nyttige oplysninger, men afdækkede ikke ønskerne hos de mennesker, der ikke brugte området. Det kan man sandsynligvis kun få et indtryk af ved at gå fra dør til dør i området og snakke med beboerne.

I et område i Helsinki gennemførte man en spørgeundersøgelse blandt en stor gruppe beboere for at kortlægge de grønne områders betydning for de sociale relationer. Undersøgelsen skulle vise, hvilke steder og funktioner beboerne satte pris på. Desuden blev folk bedt om at angive deres yndlingssted på et kort, oplyse hvor de brugte mest tid og udpege arealer med særlige kvaliteter. Det kan f.eks. være et smukt landskab, et interes-

Afdækning af socio-kulturelle forhold kan give vigtige oplysninger om brugernes erfaringer og synsvinkler. Her et eksempel på et spørgeskema, hvor deltagerne samtidig skal afmærke på et kort, hvor i skoven man kan få den pågældende oplevelse.

		Nr. på grønt område, hvor kvaliteten findes	Findes ikke i mit område	Ved ikke
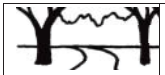	**Smukt landskab** Sted eller område du oplever som smukt og rart		☐	☐
	Værdifuldt naturområde Værdifuldt naturområde eller sted der giver dig en særlig oplevelse af natur (f.eks. vilde planter, dyreliv, specielle klipper, bjerge, kyster og søbredder)		☐	☐
	Skovstemning Område eller sted du oplever som en rigtig skov		☐	☐
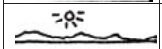	**God plads og frihed** Område eller sted hvor du oplever, at der er god plads, og som giver dig en fornemmelsen af frihed		☐	☐
	Attraktiv park Anlagt park som er særlig smuk (blomsterbede, træer, behagelige opholdssteder)		☐	☐
	Fred og ro Område eller sted du oplever som fredfyldt og stille		☐	☐

sant naturområde, skovstemning, god plads eller fred og ro. Resultaterne kunne uden videre markeres på et kort ved hjælp af GIS. Da man kombinerede registreringerne på en række temakort, var det tydeligt, hvilke skove der var populære, og hvilke der ikke var. Den meget visuelle og let tilgængelige præsentation af resultaterne gør metoden til et oplagt redskab i planlægningen og forvaltningen af naboskove. Den fungerer godt i formidlingssammenhæng og kan med fordel bruges i forbindelse med brugerinddragelse.

Kombination af viden

Mange oplysninger er i spil, når man arbejder med bynære skove, og spørgsmålet er, hvordan man bedst får styr på dem og gør dem tilgængelige for brugere og beslutningstagere? GIS er et vigtigt redskab, fordi det giver mulighed for at illustrere mange forskellige temaer på en let tilgængelig måde. Temakortene kan læses af både fagfolk, politikere og almindelige mennesker, når bare informationerne præsenteres enkelt og overskueligt.

I mange tilfælde er startomkostningerne relativt store, og anvendelsen af GIS kræver en vis teknisk viden. Desuden skal oplysningerne opdateres regelmæssigt for at være interessante, og det kræver en langsigtet strategi for håndtering af data.

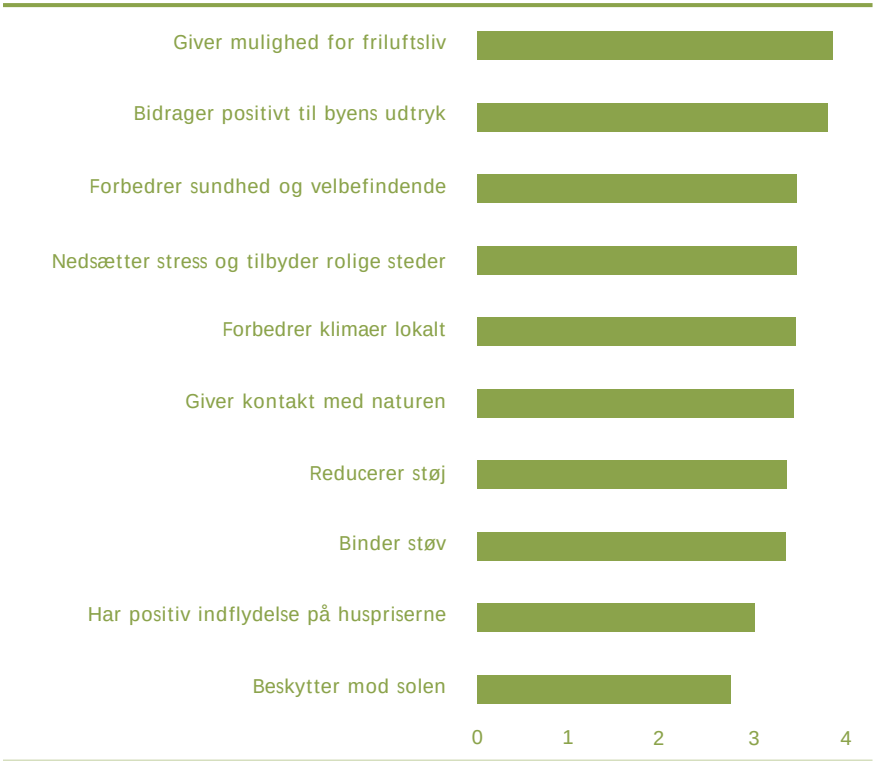

Fordele ved de grønne områder i Helsinki. Skalaen dækker: 1 = ingen betydning, 2 = ikke særligt betydningsfuldt, 3 = forholdsvist betydningsfuldt, 4 = meget betydningsfuldt. Manglende svar 1,4-2.2 %.

Brugerinddragelse

Det er vigtigt for forvalteren at have gode relationer til pressen.

Behov for brugerinddragelse

Naboskove er skove i og for lokalsamfundet, og lokalbefolkningen skal ideelt set føle et medansvar for skoven. Det opnås bedst ved at inddrage dem aktivt i beslutningerne, hvilket også gør det lettere at forebygge og løse eventuelle konflikter. Brugernes engagement kan også være en afgørende støtte for dem, der arbejder for etableringen af flere naboskove, f.eks. i forbindelse med kommunens overordnede planlægning. Hvis en bynær skov ikke rigtigt er en aktiv del af lokalsamfundet, kan brugerinddragelse være med til skabe en fælles ansvarsfølelse.

Brugerinddragelse kan gennemføres på mange måder og på forskellige niveauer. Det vigtigste er, at metoderne er fleksible og kan tilpasses lige netop den skov, man arbejder med. Det første skridt er typisk et møde, hvor brugerne kan tilkendegive deres mening om planer og visioner. Brugerne kan også deltage helt fra starten og være med til at udvikle de overordnede visioner for området. Nogle steder kan samarbejdet endda udvikle sig til, at brugerne får ansvar for en del af beslutningerne og udvalgte driftsopgaver. Der findes ikke nogen skabelon for, hvordan perfekt brugerinddragelse skal foregå, bl.a. fordi hver situation kræver noget særligt. Det afgørende er at inddrage lokalsamfundet på én eller anden måde.

Eksempel på emner til en hjemmeside for en naboskov – her fra Parkbos Ghent i Belgien

- Status for projektet inkl. kort
- Facts, figurer og diagrammer
- Baggrundsoplysninger
- Strategier og planlægningsmæssige rammer
- Referater fra offentlige møder
- Kalender med arrangementer, f.eks. ekskursioner
- Eksisterende rekreative tilbud
- Områdets dyreliv
- Særlige indslag f.eks. skattejagt eller børnenes egen side
- Ofte stillede spørgsmål og svar
- Kontaktmuligheder og mulighed for at give tilbagemeldinger

Information er en god begyndelse

Først og fremmest skal de lokale beboere informeres om naboskovens fordele, de udfordringer der ligger i etableringen og mulighederne for at være med i forvaltningen af skoven. Man kan f.eks. skabe opmærksomhed og komme i kontakt med folk ved hjælp af de lokale aviser, radio og TV. I det hele taget er det en fordel at have et godt forhold til den lokale presse. Regelmæssige kontakter i form af

I Stara Zagora gav en særlig skovens dag en god start på brugerinddragelse.

Mange beboere får en stor del af deres viden om den lokale skov fra avisen. Her en artikel fra Helsingborg Dagblad, oktober 2003.

De skapar rum för rast och ro

breve eller mails til redaktøren eller en ugentlig klumme i avisen kan være med at sikre, at man kommer ud med de positive nyheder om skovene.

Internettet er et andet vigtigt medie. I Gent i Belgien oprettede man en særlige hjemmeside for at holde sig i kontakt med brugerne, da man skulle til at etablere en ny naboskov. Parkbos Gents hjemmeside www.parkbos.be (kun på hollandsk) redigeres af en særlig projektgruppe og rummer aktuelle oplysninger om den nye skov, skaber opmærksomhed om skoven og giver brugerne mulighed for at indsende forslag og få svar på spørgsmål.

Erfaringerne fra Gent viser, at internettet er et godt redskab til at nå mange forskellige grupper af brugere og andre interessenter. Alligevel var der ret få beboere, der brugte hjemmesiden til at komme med tilbagemeldinger om den nye skov – sammenlignet med andre former for kommunikation. Derfor kan en hjemmeside ikke stå alene. Især ikke fordi erfaringer fra England tyder på, at politikere og andre beslutningstagere sjældent henter oplysninger på internettet. Alt i alt er hjemmesider dog et nyttigt redskab til at nå ud til en bred gruppe af mennesker, forudsat at siden er indbydende og opdateres jævnligt, hvilket kan kræve relativt dyrt.

Lav en naboskovens dag

En anden måde at skabe opmærksomhed på er at arrangere en *Naboskovens dag* med en række aktiviteter. Da man arbejdede på visionen for Ayazmo Park i Stara Zagora, blev der organiseret et parkarrangement. Formålet var at sætte fokus på områdets potentialer og problemer og at indsamle idéer. Arrangementet var startskud for arbejdet med den nye vision. Mange deltog i guidede gåture, specielle aktiviteter for børn og maling af udstyr.

Guidede ture kan skabe større forståelse mellem publikum og forvalter.

Der var et særligt idé-træ, hvor folk kunne skrive forslag ned på en seddel og klistre den på træet. Sådanne arrangementer kan også bruges til at uddele spørgeskemaer, der kan give et øjebliksbillede af, hvordan brugerne oplever deres naboskov.

Et vellykket arrangement er selvfølgelig afhængig af vejret, men også af om det er velorganiseret, tilstrækkeligt annonceret m.m.

I både Terzolle Valley i Italien og Gent i Belgien brugte man allerede eksisterende arrangementer til at reklamere for arbejdet med visionen. Det gør metoden mindre ressourcekrævende at koble sig på eksisterende arrangementer, og det samme gør sig gældende, hvis man udvikler nye arrangementer i samarbejde med andre foreninger o.l. I Danmark kan f.eks. Skovens dag bruges som afsæt for at sætte fokus på naboskove. En begivenhed, der allerede er rodfæstet i folks bevidsthed, gør det desuden lettere at tiltrække deltagere.

Rundvisninger

Man kan også skabe opmærksomhed og dialog via rundvisninger og gåture med skovforvalteren som guide. Ofte er det lettere at diskutere en bestemt situation eller problemstilling, når man er på stedet. Desuden giver det mulighed for at opbygge en fælles referenceramme. I Terzolle Valley stillede man en gruppe besøgende over for forskellige situationer og steder, som de herefter skulle give karakterer alt efter, hvordan de oplevede stedet. Det blev fulgt op af en diskussion, hvor det var muligt at uddybe, hvorfor man have givet karakterer, som man havde.

De organiserede ture kan også bruges af eksperter og repræsentanter for de lokale interesseforeninger som tidligere beskrevet. Hvis man har brug for særlige oplysninger, f.eks. om levesteder for dyr og planter, kan lokalkendte eksperter som regel udpege de vigtigste områder.

I Københavns Statsskovdistrikt har man f.eks. haft ture i skoven både med brugerrådene og de lokale skovrejsningsråd, hvor forvaltere og andre interessenter sammen så på forskellige skovtyper for at skabe fælles referencerammer.

Møder og diskussioner på stedet er både til nytte for forvalterne og brugerne, men metoden kan være ret tidskrævende. Grupperne må nemlig ikke være for store, hvis alle parter skal have noget ud af turen. Hvis man vil have et mere grundigt indtryk af brugernes ønsker og behov, er metoden nok heller ikke den mest effek-

Huskeliste ved inddragelse af børn

- Børn fokuserer ofte på detaljerne, hvilket kan være et godt supplement til de overordnede visioner og eksperters faglige overvejelser
- Børn og unge er udadvendte og kreative, hvis de får opmærksomhed og handlemuligheder
- Børn og unge vil føle sig mere hjemme i en naboskov, når de har deltaget i en aktivitet
- Man skal ikke spørge børn om, hvilken slags skov de ønsker, men snarere hvad de kunne tænke sig at lave i skoven. Hvis det er muligt, så lad dem vise dig det – børn er handlingsorienterede
- Lad skoven være deres skov og giv dem plads. Børn har brug for deres helt »egne« steder
- Børn er eksperter i det sted, hvor de bor
- En ung skov (5-15 år) er perfekt som et levende værksted for børn og unge

Børnene er et vigtigt led i brugerinddragelsen.

tive, fordi resultaterne på ingen måde er et udtryk for flertallets ønsker.

Historiefortælling

Historiefortælling har sikkert eksisteret lige så længe, der har været mennesker, og er stadig et godt kommunikationsredskab, fordi en god historie fanger de fleste mennesker. Når man arbejder med naboskove, kan man f.eks. bede folk om at fortælle deres historier om den lokale skov på skrift, i et interview eller måske endda foran et kamera. Historierne kan gøre det lettere at inddrage lokal viden i forvaltningen af skoven. I Stara Zagora samlede man nogle af historierne i en speciel kalender, der blev sendt til beboerne og fungerede som et bindeled mellem skoven og det daglige liv. Fortællingerne kan desuden skabe forbindelser på tværs af generationer, da mormors minder fra hendes barndom i skoven måske i virkeligheden ligner hendes barnebarns oplevelser i dag. En anden måde at fortælle historier på kan være gennem tegninger – en god metode, når det handler om børn.

Offentlige møder

Offentlige møder skal danne rammen om udveksling af synspunkter mellem aktørerne. De lokale beboere kan sammenholde deres egen helt lokale viden med den faglige, tekniske og forskningsmæssige viden, der danner grundlag for projektet. Det kan betyde meget for fremmø-

Børn kan udtrykke deres tanker og idéer gennem tegninger. Filborna-skoven ved Helsingborg stimulerede deres kreativitet.

det, hvem der står som afsender på invitationen. Nogle vil måske ikke komme, hvis mødet ikke er arrangeret af en velkendt organisation. Desuden skal man beslutte sig for, hvem man inviterer. Der skal laves en dagsorden – ideelt set i samarbejde med interessenterne. Når mødet slutter, er det vigtigt at få opsummeret de vigtigste konklusioner, gerne ved hjælp af en neutral person, der ikke har andel i projektet. Der bør skrives et referat af mødet, som sendes til både deltagere og alle andre inviterede. Referatet skal dække hele debatten og vise deltagerne, at deres bidrag bliver taget alvorligt.

Brugerråd og skovens venner

Offentlige møder kan også være mere formaliserede og fungere som brugerråd. I alle danske skovdistrikter har man f.eks. etableret brugerråd. De har ingen beslutningsret, men fungerer som rådgivere for forvalterne og som talerør for de vigtigste interessegrupper. Brugerrådene dækker et relativt stort område, og derfor er modellen ikke altid nok i forhold til naboskove, der skal fungere i en meget lokal sammenhæng. Her skal lokale eksperter og andre beboere inddrages i beslutningerne. Når man etablerer lokale brugerråd, skal man være opmærksom på, at sted og tidspunkt for møderne betyder meget, da de fleste deltager i deres fritid. Det er desuden vigtigt at få klarlagt mødernes formål og deltagernes indflydelse, så man undgår skuffelser.

Der er eksempler på, at grupper af særligt entusiastiske beboere har etableret støtteforeninger som f.eks. *Dyrehavens venner.* En sådan forening kan agere vagthund, men samtidig være en betydningsfuld alli-

At se på børnene var ligesom at se menneskets udviklingshistorie. De opførte sig som små kopier af Robinson Crusoe, der kom til et uopdaget hjørne af verden: de ryddede, satte hegn op som beskyttelse, byggede tæt og plantede både for fornøjelsens skyld og måske for at tjene penge – En forskers erfaringer fra arbejdet med børn i naboskoven i Filborna i Helsingborg, Sverige.

eret for skovforvalterne i det politiske spil. Forvalterne skal dog være opmærksom på, om foreningen repræsenterer flertallet af lokale beboere.

Forskellige brugergrupper

Forskellige brugergrupper har behov for at blive inddraget på hver sin måde. Det gælder f.eks. børn og unge, ældre, socialt dårligt stillede og etniske minoriteter.

I Stara Zagora i Bulgarien organiserede man et ungdomsforum, som skulle være med til at udvikle en vision, og de unge blev behandlet som eksperter i den lokale park. Formålet var at skabe opmærksomhed blandt de unge, da det ofte er en vanskelig gruppe at få inddraget i arbejdet med naboskove. Aktiviteterne skulle også være med til at stimulere brugerdeltagelsen og integrere de unges særlige behov, ønsker og idéer i visionen. I naboskoven i Filborna i Helsingborg blev børnene inddraget i forvaltningen af skoven. Skolebørn i forskellige aldersklasser fik ansvaret for nogle driftsopgaver og blev bedt om at udforme skovarealerne, som de syntes, de skulle se ud. Målet var bl.a. at afdække, hvad børn og unge kan bidrage med i udviklingen af en naboskov.

De overordnet ansvarlige for skoven havde også mulighed for at diskutere driften med børnene. Som introduktion fik de mindste børn fortalt et eventyr om naturens modige beskyttere og helte, som satte projektet ind i en historisk sammenhæng. Børnene blev både bedt om at sætte deres præg på den unge skov og om at tegne og beskrive deres idéer.

Tilbagemeldinger og evaluering

Når folk har været med i planlægningen og forvaltningen af en naboskov, forventer de også at få tilbagemeldinger på deres bidrag. Det er desuden vigtigt at evaluere selve processen omkring inddragelsen. I Helsinki har det lokale universitet f.eks. gennemført en grundig evaluering af brugerinddragelse i planlægningen af naturområder i byen.

Erfaringer viser bl.a., at det er vigtigt at vælge sine metoder i forhold til lige netop den naboskov, man arbejder med. Det er også nødvendigt at være fleksibel. Hvis der dukker nye emner eller brugergrupper op, skal man være klar til at tage nye metoder i brug, som man f.eks. har gjort i Telford ved revurderingen af byens grønne områder og naboskove.

Få mere at vide

Dette hæfte er baseret på projektrapporter fra NeighbourWoods-projektet:

Åkerlund, U. and Gustavsson, R. (2004) The Skrylleskogen study: Interactions between coming managers and connoisseurs on the way to a refined management planning. Dept. of Landscape Planning Alnarp, Swedish Universty of Agricultural Sciences, Alnarp

De Vreese, R., Van Herzele, A. and Konijnendijk, C.C. (2004) Case study Ghent report. Flemish Forest Organisation, Melle

Gunnarsson, A. and Palenius, L. (2004) The Filborna study: Children and teenagers as urban woodland managers. Department of Landscape Planning Alnarp, Swedish Universty of Agricultural Sciences, Alnarp

Gustavsson, R., Mellqvist, H. and Åkerlund, U. (2004) The Ronneby Brunn study. Testing a social-cultural based management planning, and the connoisseurs and action oriented approach as communicative tools in pract. Department of Landscape Planning Alnarp, Swedish Universty of Agricultural Sciences, Alnarp

Salbitano, F., and Cuizzi, D. (2004) The Greater Florence case study report: Activating a permanent participatory process to woodland management, plan and regulations at different scales. DISTAF, University of Florence, Florence

Sejr, K., Nielsen, J.B. and Konijnendijk, C. (2004) Urban woodland policies in Denmark: A case study of urban woodland policies as an element of current green structure planning in Danish communities and the co-operation between public authorities. Danish Centre for Forest, Landscape and Planning • KVL

Simson, A. and Ryan, J. (2004) NeighbourWoods in Telford. Research report 2004. Leeds Met University, Leeds

Tyrväinen, L., Mäkinen, K., Schipperijn, J. and Silvennoinen, H. (2004) Mapping social values and meanings of green areas in Helsinki Finland. Department of Forest Ecology, University of Helsinki, Helsinki

Van Herzele, A., Salbitano, F. and Iskreva, D. (2004) The Ayazmo Park case study report: Action research in collaborative woodland management. Department of Human Ecology, Free University of Brussels, Brussels

Wiegersma, L. and Olsen, I.A. (2004) NeighbourWoods: Comparative analysis of three urban woodlands in Denmark and the Netherlands. Royal Veterinary and Agricultural University, Frederiksberg

Der er desuden flere oplysninger om bynære skove på disse hjemmesider:

English Community Forests, www.communityforest.org.uk
- En engelsk organisation, der beskæftiger sig med den overordnede, multifunktionelle udvikling af skov- og naturområder

European Forum on Urban Forestry, www.efuf.org
- Et netværk af planlæggere og forvaltere af bynære skove i Europa

European Urban Forestry Research and Information Centre, www.sl.kvl.dk/euforic
- Et videncenter, der samler forskning og viden om bynære skove – her findes bl.a. beskrivelsen af hele NeighbourWoods-projektet

Friluftsrådet, www.friluftsraadet.dk
- En paraplyorganisation, der bl.a. støtter friluftsliv og naturforståelse herunder bynære skoves rekreative værdier

Københavns Statsskovdistrikt, www.sns.dk/koebenhavn
- Skovdistrikt, der bl.a. arbejder med skovrejsning berørt af *Rammeaftalen* – en aftale om at rejse otte nye skove i hovedstadsområdet

National Urban Forestry Unit, www.nufu.org.uk
- Her kan man bestille eksempler på og manualer for planlægning af bynære skove

Skov- og Naturstyrelsen, www.sns.dk
- Styrelse for statens skove og naturområder, hvor man kan finde overordnede strategier og retningslinier for rejsning af bynære skove

TreeLink, www.treelink.org
- Her kan man finde oplysninger om fordele ved byernes grønne områder og træer

Trekroner, www.trekroner.info/dk
- En projekthjemmeside om bydelen Trekroner i Roskilde Kommune, hvor man i planlægningen har lagt vægt på at integrere bebyggelse og landskab

Urban Woods for People, www.svo.se/urbanwoods
- En projekthjemmeside om et svensk-fransk projekt, hvis formål er at udvikle driftsmanualer for bynære skov- og naturområder, hvor brugernes behov er indarbejdet

Woodland Trust, www.woodlandtrust.org.uk
- Her kan man bl.a. finde forskellige retningslinier til forvaltning af skove

NeighbourWoods

Center for Skov, Landskab og Planlægning • KVL
www.SL.kvl.dk
E-mail: jsc@kvl.dk

Department of Science and Technologies of the Forest Environment
University of Florence
www.unifi.it/distaf
E-mail: fabio.salbitano@unifi.it

The Leeds School of Architecture, Landscape and Design
Leeds Met University
www.leedsmet.ac.uk
E-mail: a.simson@leedsmet.ac.uk

Department of Landscape Planning Alnarp
Swedish University of Agricultural Sciences
www.lpal.slu.se
E-mail: roland.gustavsson@lpal.slu.se

Department of Forest Ecology
University of Helsinki
www.honeybee.helsinki.fi/mmeko/english
E-mail: liisa.tyrvainen@helsinki.fi

Flemish Forest Organisation NGO
www.vbv.be
E-mail: rik.devreese@vbv.be

Human Ecology Department
Free University of Brussels
www.vub.ac.be/MEKO
E-mail: ann.vanherzele@vub.ac.be

European Forest Institute
www.efi.fi
E-mail: andreas.ottitsch@efi.fi